

UOT 82.(091)+902

**BABA NEMƏTULLAH NAXÇIVANI
BÖYÜK MÜTƏFƏKKİR, ELM VƏ DİN XADİMİ**

Abbas Qadir oğlu Seyidov
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
abbas.seyidov@gmail.com

Həbibə Mirpaşa qızı Əliyeva
AMEA Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi
ahebibe@gmail.com

Açar sözlər: *Azərbaycanlı mütəfəkkir, Nemətullah Naxçıvani, Ağsəhər, Nəqşibəndiyyə, məzar, kitabə, sufilik.*

Məqalədə Qədim Naxçıvan torpağının yetişdirməsi olan böyük mütəfəkkir, elm və din xadimi Nemətullah Naxçıvaninin həyatı və fəaliyyətindən bəhs olunur. Müəlliflər 2019-cu ilin aprel ayında Türkiyənin Konya şəhərində keçirilən beynəlxalq konfrans zamanı Ağsəhərdə olmuş və Nemətullah Naxçıvaninin məzarına baş çəkmişlər. Məzarın yerləşdiyi əraziyə baxış keçirilmiş, onun üzərindəki kitabələrin fotosəkilləri çəkilmiş, kitabələrdə olan yazılar oxunaraq, Azərbaycan türkcəsinə tərcümə edilmişdir.

Araşdırmalar zamanı məlum olmuşdur ki, Naxçıvanda dünyaya göz açan Baba Nemətullah Naxçıvani doğulduğu şəhərdə mükəmməl təhsil almış, oradan Təbrizə gedərək sufilik baxımından təkmilləşmiş və elmi həyatını davam etdirmişdir. Lakin şiə təriqətli Səfəvilərin dini-siyasi təzyiqlərinə, məmur və mollaların təhdidlərinə məruz qaldığından, hicri-qəməri tarixi ilə 905-ci ildə (miladi 1499-cu il) Osmanlı dövlətinə -- Ağsəhərə mühacirət etmişdir. Azərbaycanda ilk dəfə XV əsrdə görünməyə başlayan "Nəqşibəndiyyə" ("naxış vuran" deməkdir) təriqətinin ilk nümayəndələrindən olan Nematullah Naxçıvani bu təriqəti Anadoluya gətirmiş və onun təbliğində böyük rol oynamışdır.

Osmanlı dövlətində 15 il yaşayan alim Sultan Səlimin hakimiyyəti dövründə, hicri-qəməri 920-ci ildə (miladi 1514-cü il) orada vəfat etmiş, Ağsəhərin Çəmənli (Köyceyiz) məhəlləsində, Təkkə kəndinə gedən yolun solunda dəfn edilmişdir.

**БАБА НЕМАТУЛЛА НАХЧЫВАНИ:
ВЕЛИКИЙ МЫСЛИТЕЛЬ, НАУЧНЫЙ И РЕЛИГИОЗНЫЙ
ДЕЯТЕЛЬ**

*Аббас Сеидов
Хабиба Алиева*

Ключевые слова: *Азербайджанский мыслитель, Нематулла Нахчывани, Акшехир, Накибандия, гробница, надпись, суфизм.*

В статье рассказывается о жизни и творчестве великого мыслителя, ученого и священнослужителя Нематуллы Нахчывани, уроженце древнего Нахчывана. Во время международной конференции в Конье в апреле 2019 авторы этой статьи посетили гробницу Нематуллы Нахчывани в городе Акшехир, сфотографировали и перевели на азербайджанский язык надписи на его могиле.

В ходе расследования выяснилось, что Баба Нематулла Нахчывани, получив отличное образование в Нахчыване, переехал в Тебриз, где он отлично изучил суфизм и продолжил свою научную жизнь. Однако, из-за угроз со стороны сефевидских шиитских чиновников и мулл, их религиозного и политического давления он вынужден был эмигрировать в Акшехир, Османскую империю, в х.905 г. (1499 г.). Нематулла Нахчывани был одним из первых представителей секты Накибандия (знач. вышивальщик), которая появилась в Азербайджане с XV века. Он принес эту секту в Анатолию и сыграл важную роль в ее продвижении.

Ученый 15 лет жил в Османской империи и умер там, в х.920 г. (1514 г.), в период правления султана Селима. Он был похоронен в Акшехире, в квартале Чеменли (Кёйчеиз), на левой стороне дороги на деревню Текке.

**BABA NEMATULLAH NAKHCHIVANI:
THE GREAT THINKER, SCIENTIFIC AND RELIGIOUS FIGURE**

*Abbas Seyidov
Habiba Aliyeva*

Keywords: *Azerbaijani thinker, Nematullah Nakhchivani, Akshehir, Naqshbandiyah, tomb, inscription, Sufism.*

The article deals with the life and creativity of the great thinker, scientist and cleric Nematullah Nakhchivani, who was born in Nakhchivan, the ancient land. During the international conference in Konya in April 2019, the authors visited the tomb of Nematullah Nakhchivani in Akshehir town. The inscriptions on the grave were photographed and translated into Azerbaijani.

It was revealed during the investigation that Baba Nematullah Nakhchivani received an excellent education in Nakhchivan. Then he moved to Tabriz where he perfectly studied Sufism and continued his scientific life. However, because of threats of Safavid Shiite officials and mullahs, their religious and political pressures, he had to emigrate to Akshehir, the Ottoman Empire in h.905 (1499 CE). Nematullah Nakhchivani was one of the first representatives of the Naqshbandiyah (meaning embroiderer) sect, which appeared in Azerbaijan since the 15th century. He brought this sect to Anatolia and played a major role in its promotion.

The scientist lived in the Ottoman Empire for 15 years and died in h.920 (1514 CE), during the reign of Sultan Selim. He was buried in Akshehir, Chemenli (Koeycegiz) quarter, on the left side of the road to Tekke village.

1. Həyatı və dövrün siyasi mənzərəsi: Orta əsrlər dövründə Naxçıvan Azərbaycanın elm və mədəniyyət mərkəzlərindən biri olmuşdur. Burada boya-başa çatan dövrün ziyalıları “ən-Nəşəvi”, “Naxçıvani” nisbəsilə məşhur olmuşlar. Mənbələrdə onların adları sadalanmaqla, fəaliyyətləri haqqında ətraflı məlumatlara rast gəlinir [1, s.140-157; 8, s.55-109; 2, s.36, 129, 371, 374 və s.]. Onlardan biri də Baba Nemətullah Naxçıvanidir. Alimin Azərbaycan fəlsəfi və ictimai fikir tarixində görkəmli yerini nəzərə alan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri 29 oktyabr 2018-ci il tarixdə “Görkəmli alim Nemətullah Naxçıvaninin irsinin öyrənilməsi və tədqiqi haqqında” Sərəncam imzalamışdır.

Qədim Naxçıvan torpağında dünyaya göz açan məşhur elm və din xadimi, böyük mütəsəvvif və mütəəssir Nemətullah Naxçıvani (tam adı: Nemətullah oğlu Mahmud Şeyx Əlvandır) doğulduğu şəhərdə mükəmməl təhsil almış, sonra isə Təbrizdə sufilik baxımından təkmilləşmiş və elmi həyatını davam etdirmişdir. O dövrün siyasi mənzərəsinə nəzər saldıqda görürük ki, Baba Nemətullah Qaraqoyunlu dövlətinin mövcud olduğu dövrdə (1410-1468) dünyaya göz açmış, Ağqoyunluların zamanında (1468-1501) isə kamala çatmışdır. Lakin şiə təriqətli Səfəvilərin (XIII əsrdən başlayan və 1499-cu ildən genişlənən) dini-siyasi təzyiqlərinə, məmurların və mollaların təhdidlərinə məruz qalaraq, hicri-qəməri tarixi ilə 905-ci ildə (miladi 1499-cu il) Ağşəhərə mühacirət etmişdir [6].

Tarixi mənbələrdə Naxçıvan əhalisinin Şafei təriqətinə itaət etməsi göstərilir [8, s.24]. İslam dünyasında ən geniş yayılmış hüquq məktəblərindən olan Şafei məzhəbi VIII-IX əsrlərdə təşəkkül tapmış dörd müsəlman sünni məzhəbindən biridir. Görünür, Səfəvilərə qədər Naxçıvan əhalisi əsasən sünni olmuş, Şah İsmayılın hakimiyyətə gəlişindən sonra şiə məzhəbinə qulluq etmişlər. Nemətullah Naxçıvaninin Anadolu Səlcuqlu dövlətinin ilk paytaxtı, osmanlıların əsas mədəniyyət beşiyi kimi tanınan, Konyanın bölgəsi sayılan Ağşəhərə yerləşməsinin əsas səbəblərindən biri öz sünni məzhəbindən dönməməsi və bu məmləkətin alim, təsəvvüf əhlinə həmişə sahib çıxması idi.

Məscid, mədrəsə, türbə, hamam, kurqan, qəbiristanlıq, qala qalıqları və tarixi binaları ilə seçilən Ağşəhər qədim bir yaşayış məskənidir. Tarixən bu şəhərdə çoxlu dəyərli insanlar yaşamışlar. Onlardan biri də, məzarı burada yerləşən, lətifə və hekayələri ilə məşhur olan Molla Nəsrəddindir (ölüm tarixi hicri-qəməri 683 = miladi 1284-cü il). Anadolunun görkəmli elm və din xadimləri sayılan Mustafa Turabinin, Seyyid Mahmud Heyraninin, Şeyx Əyyubun, Tacəddin Əfəndinin türbələri, Seyyid Yunisun həzirəsi, Sinəddinzadənin və Nemətullah Naxçıvaninin məzarı Ağşəhərdədir.

Azərbaycanda ilk dəfə XV əsrdə görünməyə başlayan “Nəqşibəndiyyə” (“naxış vuran” deməkdir) təriqətinin ilk nümayəndələrindən olan Nematullah Naxçıvani bu təriqəti Anadoluya yayanlardan biri olmuş və onun təbliğində böyük rol oynamışdır. Qurani-Kərimin bütün ayələrinin ilk təsəvvüf təfsirinin müəlliflərindən biri böyük ədib Nemətullah Naxçıvani olmuşdur. O, yaşadığı mühtdə “Nemətullah bin Mahmut ən-Naxçıvani”, “Şeyx Əlvan Ağşəhəri”, “Baba Nemətullah”, “Nemətullah Sultan” adlarıyla məşhurlaşmışdır. Böyük sufi alim və təfsirçi Nemətullah Əlvan Babanın (dərvişlərə xalq arasında “dədə” və “baba” da deyirdilər) doğum tarixi haqqında yazılı qaynaqlarda dəqiq məlumat yoxdur. Lakin o, Ağşəhərdə 15 il qalmış və Osmanlı Sultanı Səlimin hakimiyyəti dövründə, hicri-qəməri 920-ci ildə (miladi 1514-cü il) orada vəfat etmişdir. Tədqiqatçılar ölüm tarixinin (h.q.920) 1514-cü il olması ilə həmfikirdirlər [7, s.132-133]. Ömrünün son illərini Ağşəhərdə yaşayan Nemətullah Naxçıvanı öz zahiri və batili elmləri, təsəvvüf və irfan yolu ilə yerli əhalinin könlündə özünə taxt qura bilmişdir.

2. Anadoludakı həyatı və xidmətləri: Nemətullah oğlu Mahmud Ağşəhərə gələndən sonra, əsasən Nemətullah Naxçıvani kimi tanınmağa başlamışdır. O, sevdii və rəğbət bəslədiyi, doğulub-böyüdüğü doğma torpağının adını yaşatmaq üçün özünə “Naxçıvani” ləqəbi götürmüşdü. Baba Naxçıvani qısa müddətdə ağşəhərlilər tərəfindən çox sevilmişdir. O, qurduğu təkkədə çoxlu şagirdlər yetişdirərək, xalqı irşad etmiş, insanların böyük sevgi və etibarını qazanmışdır. Ağşəhərlilər onunla öyündüyü üçün, Əlvan (Ulvan) Şeyx demişlər. Qaynaqlarda onun adı “Əlvanül-Ağşəhəri” (Ağşəhərin fəxri) olaraq keçməkdədir. O, təkkəsinin şeyxi olduğu üçün “Şeyx Əlvan” adı ilə

xatırlanmışdır. Nemətullah Naxçıvani Ağşəhərdə bir zaviyə (kiçik təkkə) qurmuşdur. Daha sonra bu zaviyə təkkə olaraq inkişaf etdirilmişdir [4, s. 281-294].

Bu təkkə 1584-cü ildə-Sultan III. Muradın hakimiyyəti zamanında inşa edilmiş və genişləndirilmişdir. Bunu Ağşəhər Vəqflər Təhriir kitabçalarından öyrənirik. Təkkənin adı belə müəyyən edilmişdir: “Vəqfi-Zaviyəyi Baba Nemətullah Nahçıvani”. Bu qeydə və təkkənin vəqfiyəsinə görə Nemətullah Naxçıvaninin oğlu Mövlana Hacı Əli Çələbi bu zaviyənin mütəvəllisini, şeyxini təyin edəcək səlahiyyətində olmuşdur. Bundan başqa, burada bu zaviyənin təmirinin, bərpaasının da onun oğlunun səlahiyyəti və əmri ilə ola biləcəyi yazılır. Ancaq bu gün bu zaviyədən hər hansı bir iz və əsər-əlamət yoxdur [3, s.23-26].

Baba Nemətullah yaradıcılığında qeydə alınan iki əsərini Osmanlı türkcəsi ilə qələmə almış və digər bütün əsərlərini fars dilində yazmışdır. Bu əsərlərdə o, bəzən ərəb dilindən istifadə etsə də, əsas üstünlüyü fars dilinə vermişdir. Əsərlərin əksəriyyətinin təsəvvüfə dair olmasına rəğmən, onların arasında fiqh, hədis, hikmətli kəlam və fəlsəfə kimi fərqli elm sahələri ilə əlaqədar mövzulardan da geniş, ətraflı şəkildə bəhs edilir.

3. Nemətullah Naxçıvaninin məzarında olan kitabələr: Nemətullah Naxçıvani 1514-cü ildə vəfat edəndə neçə yaşında olması məlum deyildi. Açıq vəziyyətində olan qəbri Ağşəhərdə Çəmənli (Köyceyiz) məhəlləsində, Təkkə kəndinə gedən yolun solunda, Ağşəhər dərəsinin sağ tərəfində yerləşir. Mərmərdən hazırlanmış sənduqə və məzarın ətrafında həmişəyaşıl ağaclar əkilib (şəkil 1). Qəbirin ətrafı 1995-ci ildən sonra dəmir barmaqlıqlarla əhatə olunub və yerli əhali tərəfindən “türbə” adlandırılır. Onu sevənlər tərəfindən türbə bir ziyarətgaha çevrilib [5, s.34-42].

Məzar ağ mərmərlə haşiyələnib. Baş, ayaq və yan tərəfdə ərəb qrafikası ilə gözəl süls xətlə olan kitabələr mərhumun adına layiq qoyulub. Burada altı kitabəyə rast gəldik. Əvvəllər məzarın hansı formada olması haqda heç bir fotosəkil və mənbə yoxdur. Kitabələrdəki yazılardan məlum olur ki, məzar bir neçə dəfə onu sevənlərin himayəsi ilə təmir olunub. Kitabələrdən beşi ərəb qrafikası və osmanlı türkcəsi ilə, lakin biri isə latın əlifbası ilə cızma üsulu ilə həkk olunub. Kitabələrdən birincisi qəbirin baş hissəsinə qoyulan, qırıq kiçik həcmli mərmərdən olan daşın üzərində maili vəziyyətdə, dörd sətirlik türk-farsdilli qarışıq, gözəl süls xətlə yazı və tarix həkk olunub (şəkil 2).

Birinci kitabə:

هو الحى / سنه ١٢٧٧م [المحرم]
بنى قیل مغفرت یارب یزدان
بحق عرش اعظم نور قران

Kitabənin tərcüməsi:

“Əbədi, əzəli varlıq Odur (Allah), m. (məhərrəm ayınının qısa formasıdır və hicri-qəməri təqvimindəki 1-ci aydır).

Məhərrəm ayı 1277-ci il = miladi 1861-ci il.

Ey yaradan Allah, məni bağışlananlardan et,

Böyük göy (səma) və Quranın nuru haqqına“.

Qeyd: Bu daşın son sətirdəki yazısı və tarixi qırıldığından, kitabəni tam oxumaq mümkün deyil.

İkinci kitabədə beş sətirlik yazı həkk olunmuş, yerli dağ cinsindən hazırlanmış kiçik həcmli daş sənduqənin mərmərdən olan hissənin içində yerləşdirilmişdir (şəkil 3).

İkinci kitabə:

هو دوست
كبار اهل اللهدن و مفسرين عظامدن
خواجه نعمة الله قدس سر
حضرتلرينك مرقد منوره لریدر
تاریخ تعمیرى فى ١ ذوالقعدة ١٢٦٨

Kitabənin tərcüməsi:

“O (Allah) dost. Allah əhlinin böyüklərindən və böyük təfsirçilərdən Xoca Nemətullah (Allah onun dərəcəsinə müqəddəs eləsin) həzrətlərinin nurlu məzarıdır. Təmir tarixi 5 avqust 1852-ci ildir” .

Bu kitabədən məlum olur ki, məzar hicri 1268-ci ilin Zilqədə (hicri-qəməri təqvimdəki 11-ci aydır) ayının 1-də (miladi 1852) təmir olunmuşdur.

Sənduqənin yan tərəfində olan üçüncü kitabə onların ən böyüyüdür. Bu kitabə də yerli dağ cinsli daşdan hazırlanmış və sənduqənin içərisinə yerləşdirilmişdir. Kitabədə süls xətlə beş beytdən ibarət çox gözəl bir şeir həkk olunub (şəkil 4).

Üçüncü kitabə:

- 1) حقیقت سرفراز اولیادر حضرت نعمت
بابا کیم حی معنوی در ایدر هرکس انی تصدیق
- 2) حقیقت حقنه واجب رعایت قدری اعدادر
مقامی جدله سر مبراته اولوب تطبیق
- 3) حقیقت منظره ویردی شرف بومرقد ذیبا
ایدلی منقبته پک مبارک اولدیغی تدقیق
- 4) حقیقت موجب شاندر سراپا دلنشین
کورردی عاقبت طرز نوینه صدقله تششویق

5) حقیقت یمن و جوهرله دیدی تایخنی ”عرفان
زهی زینتله قویدی هله انجمنی“ توفیق

Kitabənin tərcüməsi:

“Həqiqətən Həzrət Nemət Baba övliyaların rəhbəri, dirilərin mənəvi lideridir,

hər kəs bunu təsdiq edərsə onu mənən diri edər.

Həqiqətə əməl etməkdə dərəcəsi ucadır,

Başqalarından fərqli olaraq doğruluq məqamını tətbiq edər.

Həqiqətən bu gözəl məzar mənzərəyə də şərəf verər

Camaat da mübarək olar buranı tədqiq etməklə.

Həqiqət oxu şanın səbəbidir, başdan ayağa qəlbə yayılar

İnsanlara sədəqə verməyi də təşviq edər.

Həqiqətən İrfan tarixini and və cövhərlə dedi

Əqli bəzəklərlə axırda da Tövfiq bina etdi”.

Bu kitabədən məlum olur ki, şəri Ağşəhərdə yaşayan şair İrfan bəy söyləmiş, kitabəni isə öz himayəsi ilə Töfiq bəy yerinə inşa etmişdir. .

Gözəl süls xətlə nəzər diqqəti cəlb edən bu kitabənin sağ və sol hissəsindəki xüsusi medalyonların içərisində aşağıda bəhs olunan yazı təkrarən həkk olunub (şəkil 5).

تاریخ تعمیرینه اشبو جوهر اشارتدر

سنه اثار توفیق

۱۳۰۷ سنه ۱۳۰۷

Bu medalyonun oxunuşundan məlum olur ki, məzar ikinci dəfə hicri-qəməri 1307-ci ildə (miladi tarixi ilə 1889-cu il) yenidən təmir edilmişdir. Bu təmir Töfiq bəy adlı bir şəxsin hamiliyi ilə həyata keçirilib. Həmin böyük daşın sol tərəfində, kənarında kiçik həcmli daş mərmərin içinə bərkidilmiş, dördüncü medalyonda kitabənin süls xətlə yazılması haqqında məlumat verilir (şəkil 6).

Dördüncü kitabə :

بالادهکه تلت ریس

بلدی عبدالروف افندی اثری

Kitabənin tərcüməsi:

“Balıdakı süls xətti Bələdiyyə rəisi

Abdülrauf Əfəndinin əsəridir”.

Beşinci kitabə mərmərdən baş daşı formasında, gümbəzşəkilli hazırlanıb. Onun yuxarı hissəsi dalğavari yonulmuş və mərkəzdə ləçəkli yarpaqların təsviri verilmişdir. Bu daş kitabənin birinci sətrində ərəb dilində Allahın isimləri yazılıb. Sonrakı sətirlər şeir lövhələri ilə tamamlanır. Kitabə çox gözəl süls xətlə həkk olunub (şəkil 7).

Beşinci kitabə:

هو الخلاق الباقي

وسلطان بايزيد ولي سنه ۸۸۷ تاریخنده

عصرنده کبار خواجهان نقشبنديه دن
قطب الاقطاب صاحب تفسير قران و شارح کلشن راز
عربيه و فارسيه و مولف رسايل
الشيخ بابا نعمة الله نجواني قدس سره العالي
حضرتلرينك تربيه شريفه مبارکه سيدير
تاريخ تعميري توفيق اثرى در ۱۳۰۷
تبرکا قونيه دفتردارى اسعد افندى يازدى

Kitabənin tərcüməsi:

“O (Allah) Yaradandır, Əbədidir!

1482-ci ildə Sultan Bəyazidi-Vəli dövründə Nəqşibəndi xocalarından övliyaların mürşidi,

Quran təfsirinin və Gülşəni-Raz Şərhinin sahibi və ərəbcə, farsca risalə müəllifi Baba Nemətullah Naxçıvani (Allah onun dərəcəsinə müqəddəs eləsin) həzrətlərinin mübarək şərafli türbəsidir. Təmir edən Tövfiqdir. 1389-cu ildə Konya maliyyə məmuru Əsəd Əfəndi mübarək iş olaraq bunu yazdı”.

Sənduqənin digər yan tərəfinə bərkidilmiş ağ mərmərdən olan altıncı daşın üzərində latın əlifbası ilə kitabə həkk olunmuş və hərflərin üzəri qara rənglə boyanmışdır.

Əhalinin müşahidələrinə və söylədiklərinə görə Nemətullah Naxçıvaninin məzarı olduğu yerdə, indi mövcud olmasa da, onun sağlığında bir dərgah (təkkə) olmuşdur.

Nemətullah Naxçıvani bir təfsir alimidir. O, təfsirlərində Hənəfi və Maturidi məzhəblərinin fikirlərini təhlil etmişdir. Ölümündən sonra belə, Osmanlı rəhbərləri onun əsərlərinə çox müraciət etmişlər [9, s.337].

Nəticə: Nemətullah Naxçıvaninin günümüzdə gəlib çatan əsərləri əsasən təsəvvüflə bağlıdır. Həmçinin, külliyyəti araşdıran türk elm adamları onun təsəvvüflə yanaşı fiqh, hədis, fəlsəfə, hikmətli kəlam və dini mövzularda da əsərlərinin olmasını iddia edirlər. Naxçıvani həzrətlərinin “Hidayət-ül İhvan” və “Risalət-ül Vücut” kimi təsəvvüflə bağlı əsərləri vardır.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, İstanbulda - Topqapı sarayında, Sultan III Əhməd xan kitabxanasında 1496-cı ildə onun özünün xətti ilə əlyazma şəklində olan “Əl-fövateh-əl İlahiyyə və-l məfateh-əl-qeybiyyə” (“İlahiyyənin başlanğıcı və sirlərin açarı”) adlı iki cilddən ibarət təfsiri saxlanılır [1, s.147]. Nemətullah Naxçıvaninin digər əsərləri hələ çap olunmayıb. Bu əsərin də araşdırılaraq nəşr olunması Azərbaycan tarixi, ədəbiyyatı və fəlsəfəsi üçün çox əhəmiyyət olardı. Yaşadığı həyatda seçildiyi kimi, Ağşəhərdəki məzarlıqda da onun gözəl süls elementli, nəsx və nəstəliq xəttli çeşidli kitabələri ilə fərqlənən qəbir abidəsi bizim də nəzər-diqqətimizi özünə cəlb etdi. Bu möhtəşəm məzar döğmə yurdumuz Naxçıvandan Anadoluya mühacirət etmiş böyük alim Nemətullah Naxçıvaninin barmaqlıqlar arasına alınan, mərmərdən hazırlanmış

qəbri idi. Arzu edirik ki, bu görkəmli elm və din xadimimizin qəbri üzərində olan kitabələrin açıq havada yavaş-yavaş məhv olmasının qarşısını almaq üçün Naxçıvan memarlıq məktəbinə məxsus bir türbə ucaldılsın.

Məzarının baş və ayaq tərəfində əkilən iki sərvi ağacının pıçılısı ilə uyuyan, türk-islam möhürü sayılan təsəvvüf və nəqşibəndiliyi Naxçıvandan Təbrizə, Anadoluya aparan və təbliğ edən, böyük irfan sahibi, arxasında Azərbaycan-Türkiyə elm adamları üçün böyük bir irs qoyub gedən Nemətullah Naxçıvanıya Allahdan rəhmət diləməklə, onu minnətdarlıqla xatırlamaq bizim şərəfimizdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədov Rauf. Naxçıvan şəhərinin tarixi oçerki. Bakı: Elm, 1977, 158 səh.
2. Tərbiyət Məhəmmədəli, Danişməndani-Azərbaycan (görkəmli elm və sənət adamları). Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1987, 460 səh.
3. Cebecioğlu Ethem, "Ni'metullah Nahçıvanî", Sahabeden Günümüze Allah Dostları, Cilt: 8, Şule Yayınları: 19, Kaynak Eserleri: 1, İstanbul ,1996. s.23-26.
4. Görener İbrahim, "İlmi Cazibe Yurdu Osmanlı'da Çok Yönlü Bir Müfessir: Nimetullâh-i Nahcuvanî", Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları, Kayseri 2010. s. 281-294.
5. İvgini Hayrettin. Türkiye / Akşehir'de Medfun Mutasavvıf Ni'metullah Nahçıvanı ve Türbesi // Bilimsel Eksen-Sicientific Axis-Научный Меридиан / Yıl-Year-Год, 2016 / Sayı-Number-Число 19, Ankara / Türkiye, 2016, s. 34-42.
6. Kurt Yaşar, Ni'metullah Nahçıvanî ve Tasavvufi Tefsiri, (Doktora Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun 1998.
7. Kurt Yaşar, "Ni'metullah b. Mahmûd Nahcuvanî", Diyanet İşleri Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 33, İstanbul 2007, s. 132-133.
8. Piriyevev Vaqif. Naxçıvan tarixindən səhifələr, Bakı: Müəllim, 2004, 126 səh.
9. Türkiye Gazetesi, Evliyalar Ansiklopedisi, İstanbul 1992, c.3, s. 337.

